

ATUNCI ȘI ACUM

Ghid în țara lui Papură Vodă

Redactor: Clelia Ifrim
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Foto copertă: Mihai Butaru, Cristian Dudu
Coperta: Monica Balaban

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DUDU, CRISTIAN

Atunci și acum : ghid în țara lui Papură Vodă / Cristian Dudu. -
București : Cișmigiu Books, 2023
ISBN 978-606-28-1668-1

821.135.1

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062816681

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Cișmigiu Books

Copyright © 2023

Cișmigiu Books este un imprint al Editurii Universitare

Editor: Vasile Muscalu

B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București

Tel.: 021 – 315.32.47

www.editurauniversitara.ro

e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021.315.32.47/ 0745 200 718/ 0745 200 357

comenzi@editurauniversitara.ro

www.editurauniversitara.ro

CRISTIAN DUDU

ATUNCI ȘI ACUM

Ghid în țara lui Papură Vodă

roman

CÎȘMIGIU
books

Fiilor mei, Ștefan și Gerhard

Oare cât de naiv trebuie să fii, ca să îți imaginezi că astăzi mai citește cineva până la capăt mai mult de câteva rânduri? Cam tot atât de naiv pe cât mă simt eu acum. Pentru mulți, poate și câteva rânduri, ar fi cam mult. Într-o lume în care, precum la o oră târzie a unei petreceri, ai spune că toți vorbesc și nimeni nu mai ascultă, oare un titlu bine ticluit, nu ar fi suficient ca să se spună totul? Uite asta chiar ar fi o chestie. Să povestești ceva, doar prin titluri. Căci de idei pentru un titlu, nu aș fi dus lipsă: „Ultima noapte în comunism, prima noapte în democrație” Țasta, dacă n-ar avea iz de plagiat, ar fi mers. „Am fost un dizident prudent”...pe cât de adevărat, pe atât de penibil sună.

Oricum aș intitula cele de mai jos și mai ales orice voi scrie, mi-aș dori ca rezultatul, să nu fie considerat un simplu jurnal. Deși poate nici asta, nu ar fi cel mai rău lucru.

Am trăit în două sisteme, cel puțin teoretic, total diferite. Astăzi însă, sunt copleșit de un puternic sentiment de retrăire a unui trecut de care am sperasem că m-am despărțit definitiv. Probabil că ideea așternerii gândurilor pe hârtia virtuală a zilelor noastre, mi-a venit atunci când fiul meu Ștefan, observând că mă avântasem în niște polemici absurde pe rețelele de socializare, mi-a spus că am devenit un hater. Avea dreptate și asta m-a pus pe gânduri.

Poate că libertatea de exprimare câștigată după 1989, venită aproape la pachet cu noile mijloace de comunicare, în loc să ne apropie unii de alții, a realizat mai mult contrariu.

Când într-un autocar, ai privilegiul să ocupi scaunul din față destinat ghidului, poți fi cu ușurință tentat să susții un monolog uitând de cei din spatele tău. Nu cumva același lucru se poate întâmpla și atunci când îți așterni gândurile pe hârtie?

*

Aici pe scaunul ghidului din autocar mă simt în largul meu. Sunt și eu un mic dictator, nu-i așa? „În stânga puteți vedea strada Lipsani, în dreapta Spitalul Colțea, în stânga Palatul Șuțu, Universitatea... În mijlocul bulevardului se pot observa niște pietre comemorative”...Cuvintele le rostesc aproape mecanic.

A trecut mult timp de când am început să practic meseria de ghid, așa că de emoții nu mai poate fi vorba. Și totuși, de fiecare dată când ajung aici în Piața 21 Decembrie 1989¹, cu greu îmi pot stăpâni emoția. Au trecut mai bine de treizeci de ani de atunci și totuși...

**

Într-un oraș aglomerat și suficient de dezordonat precum Bucureștiul, experiența mersului pe jos, devine

¹ Fosta Piața Universității

curând o provocare. Chiar dacă într-o zi oarecare ți-ai propus doar să te plimbi pe străzi fără un scop anume, te vei trezi curând că începi să te grăbești și tu precum cei din jurul tău. Mă rog, cel puțin așa mi se întâmpla mie. Cei din fața ta care merg mai încet, încep să te agaseze. De aici și până la ușoară alienare, nu mai este mult. Cândva, nici eu nu prea mai știu când, un simplu gând îmi devenise o obsesie. La vederea unei aglomerații de trecători, eram stăpânit de senzația că cei mai mulți semeni, habar n-au pe ce lume trăiesc... Uneori încercam din priviri, chiar să-i despart pe cei care pur și simplu se mișcau mecanic, de cei care mai și gândeau. Mă întrebam atunci: „Câți dintre acești oameni măcar încearcă să aducă ceva nou pe lumea asta? Majoritatea nu fac decât să își tot repete propriile reflexe. Câți dintre aceștia mai au și altă preocupări în afară de cea a se hrăni și desigur, a avea urmași?”.

Nu Seneca spunea că unii oameni trăiesc degeaba? Cei mai mulți trăiesc degeaba, am hotărât eu. Defineam oamenii mai mult sau mai puțin grăbiți din jur, ca pe o mulțime impersonală care se mișcă mecanic, urmând precum membrii unei haite, un lider nevăzut.

Deși în fond banale, asemenea gânduri numai confortabile nu erau. Uneori, mi se întâmpla totuși să tresar când mi se părea că am zărit o persoană mai deosebită. Atunci, întorceam capul uite așa, ca să-l mai văd odată pe cel care părea mai altfel decât ceilalți. Încercam chiar să rememorez figurile celor pe care mai

mult ca sigur nu aveam să-i mai întâlnesc vreodată. Ce prostie, îmi spuneam în clipa următoare.

Dacă aş trăi într-un oraşel de provincie, hai mai treacă meargă, aiureala asta ar fi putut avea un sens. Dar așa?

Şi totuşi oare de unde apetitul ăsta vecin cu infatuarea de a categorisi semenii? Hai, nu-mi spuneţi povestea aia cu „totul îşi are rădăcinile în copilărie”! Deşi...

Partea bună este că după o vreme, reflexul ăsta obositor al gândirii mele mi-a trecut. Sau cel puţin așa am crezut.

Anii șaizeci – o lume resemnată

Pentru cei mai aprigi nostalgici, foști cotizanți ai PCR, „acei frumoși ani”. Pentru mine amintiri vagi, dar încă destul de vii. Este incredibil cât de selectivă poate fi uneori memoria noastră. Pentru unii de exemplu, primele zile de școală au rămas strâns legate de imaginea primului învățător. Pentru mine însă imaginea primei învățătoare, îmi este astăzi din păcate mai neclară față de cea a răposatului Gheorghe Gheorghiu Dej care ne zâmbea tâmp dintr-o fotografie atârnată deasupra tablei.

În clasele primare, orele de curs le începeam în poziția de drepti cântând imnul de atunci al României Populare... „Înfrățit fi-va veșnic al nostru popor, cu poporul sovietic eliberator”... restul cuvintelor le-am uitat, dar cam asta era esența.

Eram totuși încă un copil pe când la vederea coloanelor acelea interminabile de oameni ai muncii care de 1 Mai, sau cu prilejul zilei de 23 august, defilau prin fața unei tribune, începusem să mă întreb oare ce rost avea acea înghesuială. Mă uitam la televizor, și încercam în zadar să îl descopăr și pe tatăl meu în acea mulțime. Îmi mai amintesc cum seara târziu, când el se întorcea obosit de la acele manifestații, nu avea chef să mai

vorbească cu cineva sau să se plimbe cu mine prin parcul Libertății,² aflat în apropiere de casa noastră.

– Cum a fost? – îl întreba mama.

– Cum să fie – venea un răspuns mecanic, plictisit...

Eram nedumerit pentru că tatăl meu avea un dar al deosebit să descopere chiar și în cele mai anoste întâmplări, lucruri vesele. Cu toate astea, la multe nelămuriri pe care începusem să le am, în chip de explicații auzeam doar un „așa trebuie”, „nu este bine să...” sau „nu este voie să...”. Probabil tot cam de pe atunci mi-a rămas și acea imagine obsedantă cu mulțimea care mergea mai mult mânată, decât conștientă de direcția în care se îndreaptă.

În imediata vecinătate a casei noastre locuia familia Schmidt originară dintr-un sat uitat din Transilvania, Proștea Mare³. În comparație cu alți vecini, familia Schmidt avea o atitudine oarecum diferită. O politețe fără cusur, tipică sașilor, îți impunea acea distanță de neînțeles pentru cei mai mulți. Oricum, nu era acel gen de familie care să te salute cu binecunoscutul „ce mai faci vecine?”... Totuși, cu părinții mei, familia Schmidt avea o relație mai apropiată poate și pentru că mama mea avea la rândul său o origine germană, iar eu devenisem bun prieten cu băiatul lor Gerhard. Casele noastre erau despărțite de un gard, pe care în copilăria noastră l-am sărit de nenumărate ori. Fiind singuri la

² Parcul Libertății, astăzi Parcul Carol I

³ În germană Gross -Probsdorf

părinți, eram ca doi frați care și-au descoperit în personajele populare din filme sau cărți, cam aceiași eroi îndrăgiți. Parcă presimțind că viața cândva ne va despărți, ne-am promis ca atunci când vom avea și noi copii, să-i botezăm după numele celuilalt și prin asta să nu ne uităm prietenia. Cu toate astea, simțeam și la bunul meu prieten „acel ceva mai altfel”. Când mama mea îi oferea o prăjitură proaspăt făcută, răspunsul lui Gerhard era un invariabil „danke, nein”.

Într-o zi, am auzit o altă vecină spunându-i mamei mele cu un aer conspirativ:

– Știați că vecinul nostru, sasu... Schmidt a făcut pușcărie?

– Nu... de unde până unde?!” a răspuns prompt mama mea.

Habar n-avea să mintă, iar eu unul m-am prins imediat că știa ea ceva. Totuși așa copil cum eram, învățasem de la prietenul meu să nu pun prea multe întrebări și să mă mulțumesc cu ceea ce mi se spune.

Aveau să treacă mulți ani, până când mi s-a povestit totul. După încheierea celui de-al doilea Război Mondial, domnul Schmidt împărțășise soarta multor etnici germani din țara noastră. Nu participase la război, dar vina de a purta un nume german, a fost suficientă ca să fie trimis alături de mii de conaționali într-un lagăr de muncă în Uniunea Sovietică. Reîntors în țară după patru ani, nu a apucat să se bucure prea mult de revederea familiei sale. Aflat în preajma unui provocator, a preferat să stea pasiv la ascultarea unor bancuri cu tentă politică.

Pentru această vină, a fost condamnat la alți 8 ani de închisoare. Cu prietenul meu Gerhard, nu am abordat acest subiect niciodată. În acei ani, chiar și sinceritatea atât de importantă dintre prieteni avea limitele sale.

Parcul Carol I - un loc ce merita o soartă mai bună

Poate și din cauza poziției sale de invidiat de pe Dealul Filaret, acest parc pe care îmi place să-l numesc parcul copilăriei mele, a avut parte în decursul anilor de numeroase transformări mai mult sau mai puțin fericite. Nu în ultimul rând, în ceea ce privește numele său.

Creat la începutul secolului 20, după planurile peisagistului Edouard Redont, parcul a fost dominat de pe punctul său cel mai înalt de impunătorul Palat al Artelor. În fața acestuia fusese amenajată o grotă artificială, cunoscută pe atunci sub numele de Grotă fermecată. Niște urși din piatră, stârneau la rândul lor și ei imaginația copiilor din acele timpuri. În imediata sa apropiere se afla un grup statuar compus din doi Giganți și Fecioara adormită.

Poziția acelei grote, nu putea scăpa atenției politicianilor comuniști. Rebotezarea parcului cu numele de Libertății, a fost cel mai mic rău produs. Cum Gheorghe Gheorghiu Dej, liderul comunist al României, începuse să nu se simtă prea bine, viitorul său trebuia asigurat. Construit deocamdată cu titlu preventiv, un mausoleu impunător din marmură, a luat locul grotei.

Urșii din piatră, au luat drumul exilului în parcul Herăstrău. Cei doi frați, operă a sculptorilor Frederic

Storck și Dimitrie Paciurea, care ani de zile priviseră admirativ de pe soclu aceeași fată, au fost cruțați, dar au rămas fără obiectul admirației, căci Fecioara adormită, creație a sculptorului Filip Marin, a urmat și ea calea urșilor, nimerind în Parcul Herăstrău. Monumentul Ostașului Necunoscut, nu mai avea nici el ce căuta lângă Mausoleul proaspăt inaugurat, deocamdată fără locatari. A apărut în schimb un bust reprezentând figura unui scriitor proletcultist, Alexandru Sahia.

Fiecare colț din acest parc, avusese cândva farmecul său. Din fericire, nu totul a fost schimbat.

Fântâna construită în 1870 la inițiativa fostului primar al Bucureștilor George Cantacuzino în stil neoclasic, podul ridicat peste un mic iaz de către arhitectul Gogu Constantinescu și desigur Fântâna Zodiacului situată la intrarea în parc, au supraviețuit noilor exigențe estetice ale comuniștilor.

În primăvara anului 1965, Gheorghe Gheorghiu Dej, a plecat în căutarea comunismul visat într-o altă dimensiune. Nu mai țin minte cât de îndurerați erau oamenii de această pierdere, dar pentru locuitorii din preajma Parcului Libertății din București, unde se afla Mausoleul în care urma să fie înmormântat liderul comunist, momentul a reprezentat o imensă ușurare. Un șantier din vecinătate, care părea să dureze o eternitate, a fost încheiat într-un timp record, făcând posibilă desfășurarea ceremoniei funerare. Hărnicie tipică de conjunctură a acelor timpuri.

1968 Cine ar fi bănuït pe-atunci

Aveam doar 13 ani și habar n-aveam ce spusese Nicolae Ceaușescu în acel memorabil discurs în care înfierase invazia sovietică din Cehoslovacia. Mi-a rămas totuși în amintire imaginea miilor de bucureșteni care scandau pe străzi „Dubcek – Svoboda”. De data aceasta, mulțimea nu părea condusă de cine știe ce mână nevăzută. Sau, cel puțin așa mi se părea mie atunci. Mulți ani mai târziu, aveam să aflu că în ciuda acelei aparente emulații în jurul lui Ceaușescu, Spitalul Militar din București se umpluse subit de curajoși ofițeri cu rang înalt care își descoperiseră tocmai atunci diverse boli netratate.

Prețurile avantajoase pentru o familie de condiție medie din occident, dar poate și acel discurs, au făcut ca în anii următori numărul turiștilor străini veniți în România pentru petrecerea unei vacanțe, să crească spectaculos. În mod special litoralul românesc era căutat de firme prestigioase de turism din străinătate. Pentru o familie obișnuită din România, a găsi o cameră de hotel era aproape imposibil. În gara din Constanța erai în schimb asaltat de ofertele particulare

– Doriți o cameră aproape de Mamaia? – era primul lucru pe care îl auzai, după ce ai coborât în gara din Constanța.

Odată acceptată oferta, te puteai însă trezi într-o casă cu camerele dispuse în sistem vagon și pe deasupra cu o singură baie care deservea mai multe camere închiriate altora. Era prea târziu să mai poți schimba ceva. Așa că de regulă, nu îți rămânea decât opțiunea să te împaci cu gândul unei alegeri nefericite, următoarea preocupare fiind să reușești să te înghesui în troleibuzul de Mamaia.

Pe turiștii străini, îi puteai deosebi foarte ușor. Erau cu siguranță îmbrăcați mai colorat, iar când treceau pe lângă tine, o mireasmă inconfundabilă rămânea în urma lor. Pe atunci credeam că este vorba de cine știe ce parfum scump. Mult mai târziu am înțeles că secretul consta într-un banal detergent de rufe.

Nici pe plajă, diferențele dintre „ceilalți” și ai noștri nu erau de neglijat.

Dacă turiștii străini se apărau sub o umbrelă de razele soarelui, pe ai noștri îi vedeai într-un soi de cort improvizat dintr-un cearșaf prins cu îndemânare de niște bețe. Mai țin minte și că din când în când pe plaja se formau mici îmbulzeli spontane. Turiștii străini nu erau nici ei chiar „o apă și-un pământ”. Unii dintre ei, de regulă veniți tot din țări socialiste, precis aveau în niște pungii ceva de vânzare. Cei mai versați dintre ei, se ocupau cu asta la... nudiști. Nici în acel târg privilegiat, comerțul nu era ferit de ochii vigilenți ai băieților cu ochi albaștri. Sigur în acel loc, uniforma era mai sumară rezumându-se, așa cum am aflat mai târziu, doar la un prosop purtat cu demnitate pe braț. O zi pe stângul, a doua zi pe dreptul, ca să nu bată la ochi.

Seara pe faleză se puteau admira și trăsuri trase de cai. Desigur majoritatea clienților care își permiteau o asemenea plimbare erau tot turiștii străini. Într-o seară, pe acea faleză, am văzut mai mulți pionieri, îmbrăcați îngrijit de părinți, cu acele cămăși albe și cravate roșii la gât. Dar oare ce făceau ei cu fărășele din mânuțele lor? Aha, erau veniți în cadrul unei acțiuni! Un soi de „școala altfel” avant la lettre. Sarcina lor era să strângă conștiincios ceea ce rămânea în urma caleștilor cu cai! Oare seara, acasă ce povesteau acei copii când erau întrebați de părinți „ce ați făcut astăzi?” !?

Un an mai târziu, vizita oficială a președintelui american Nixon în România, ne-a făcut fericiți pe toți.

Încet, dar sigur, Ceaușescu încă nedevenit un „geniu al Carpaților”, începuse totuși deja să fie pe buzele tuturor.

Anii șaptezeci și a lor muzică

Aș mai avea oare acum puterea să mă întorc în acei ani? Adică de ce nu? Măcar de dragul tinereții și tot ar fi suficient ca să nu ezit să-mi răspund la o asemenea întrebare. Și totuși astăzi, când aud voci care îmi explică „ce bine era înainte”, aproape orice nostalgie mă părăsește. Asta pentru că „good times”, pentru mine reprezintă nu atât acele „frumoase timpuri”, cât mai ales titlul unei memorabile piese din repertoriul lui Eric Burdon. Altfel spus, o muzică ce venea dintr-o lume tot mai îndepărtată de noi. Mult mai la îndemână era muzica românească, dar între un Luigi Ionescu și Elvis Presley, preferam a doua variantă.

Acea deschidere a României pe care părea s-o anunțe discursul lui Ceaușescu, începea să se dovedească doar o iluzie. Iar asta devenea tot mai evident.

Muzica părea totuși a fi o rezolvare a tuturor problemelor, un panaceu universal și oricum o fereastră întredeschisă către lumea interzisă de dincolo.

Pe atunci muzica era ascultată și nu privită. Nu sunt convins că tinerii de atunci din Romania se identificau și cu unele mesaje care însoțeau adesea muzica celorlalți tineri din lumea occidentală. Faptul că unii muzicieni protestau împotriva războiului din Vietnam, sau alții nu se sfiau să aducă un omagiu drogurilor, pe